

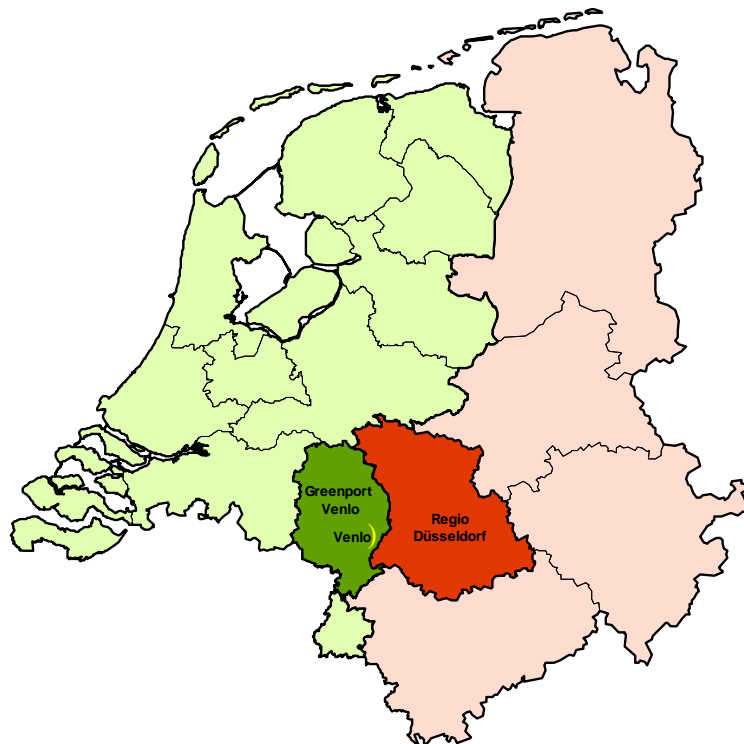
Economische structuur en economisch belang Greenport Venlo

Inleiding

Greenport Venlo is een nog jong begrip in de Nederlandse tuinbouw. De filosofie achter het initiatief Greenport Venlo is om via een betere samenwerking en nieuwe initiatieven te komen tot een verdere ontwikkeling van de tuinbouw in zuidoost Nederland. Het gebied rondom Venlo wordt daarbij als geografisch kerngebied gezien. Bovendien gaat het om de hele tuinbouwketen. De invloedssfeer van de kernproductie en het handelsgebied rond Venlo strekt zich uit naar andere bedrijvigheid in de keten dat zich grofweg tussen Nijmegen, Venlo, Sittard en Eindhoven bevindt. Geografisch gezien wordt Greenport Venlo dan ook binnen dat grotere gebied afgebakend. Onderstaande kaart geeft de geografische positie van gemeente Venlo en Greenport Venlo binnen Nederland weer.

De tuinbouwketen van Greenport Venlo houdt echter niet op bij de Nederlands–Duitse grens. Aan de Duitse zijde, direct ten oosten van Venlo, bevindt zich eveneens een grootschalig tuinbouwgebied, inclusief een handelscomplex. Vanwege de beperkte beschikbaarheid van gegevens over de Duitse tuinbouw, beperkt deze analyse zich hoofdzakelijk tot het voornoemde Nederlandse gebied.

Figuur 0 **Overzicht van het geografische gebied Greenport Venlo en het Duitse buurgebied**

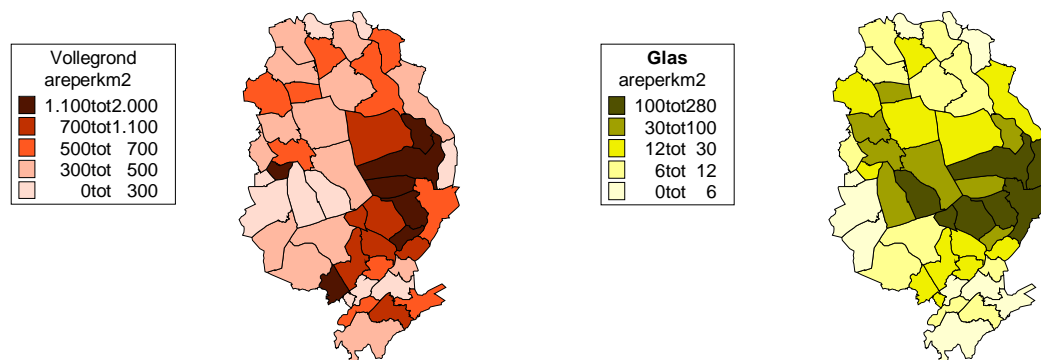
Bron: Rabobank Nederland

Om toch een idee te geven van de economische betekenis van het Duitse tuinbouwgebied vergelijken we de jaarlijkse productiewaarde¹ van primaire tuinbouwproducten daar met die van – het Nederlandse deel van – Greenport Venlo: in Greenport Venlo bedraagt de productiewaarde ongeveer **900 miljoen euro**², tegenover een productiewaarde van ongeveer **500 miljoen euro** in het Duitse gebied. Qua primaire productiewaarde is het Duitse tuinbouwgebied dus minder omvangrijk, maar zeker niet onbelangrijk.

Het initiatief Greenport Venlo heeft niet ten doel om van de regio het grootste en belangrijkste tuinbouwgebied van Nederland te maken. Wel om het gebied een effectieve en economisch waardevolle positie te geven binnen de Nederlandse tuinbouwketen. Bezien vanuit het belang van zowel de Nederlandse tuinbouw als die van de regio zelf.

De kaarten in onderstaande figuur laten zien dat binnen Greenport Venlo de primaire productie van de tuinbouw vooral is geconcentreerd rondom de gemeente Venlo. Hoe verder gelegen van Venlo, hoe diffuser is de primaire productie. Dat geldt echter niet voor het complete tuinbouwcluster. Als we andere onderdelen van de keten van tuinbouwproducten betrekken, zoals de toeleverende industrie, de dienstverlening en de groothandel, dan is de spreiding groter.

Figuur 1 Concentratie van de tuinbouw

Bron: CBS, bewerking Rabobank Nederland

Het eerste deel van deze analyse van Greenport Venlo heeft betrekking op de primaire sector, dat wil zeggen de productie van tuinbouwproducten. Het hele regionale tuinbouwcluster is echter breder dan dat. De tuinders kopen immers grondstoffen en diensten in ten behoeve van hun productieproces. Daarnaast worden de tuinbouwproducten vervoerd, be- en verwerkt, verhandeld en gedistribueerd voordat ze in de schappen liggen. Zowel voor als na de primaire productie wordt dus door andere sectoren waarde toegevoegd en werkgelegenheid gecreëerd. Het tweede deel gaat dieper in op deze ‘spill-over’ effecten in het cluster.

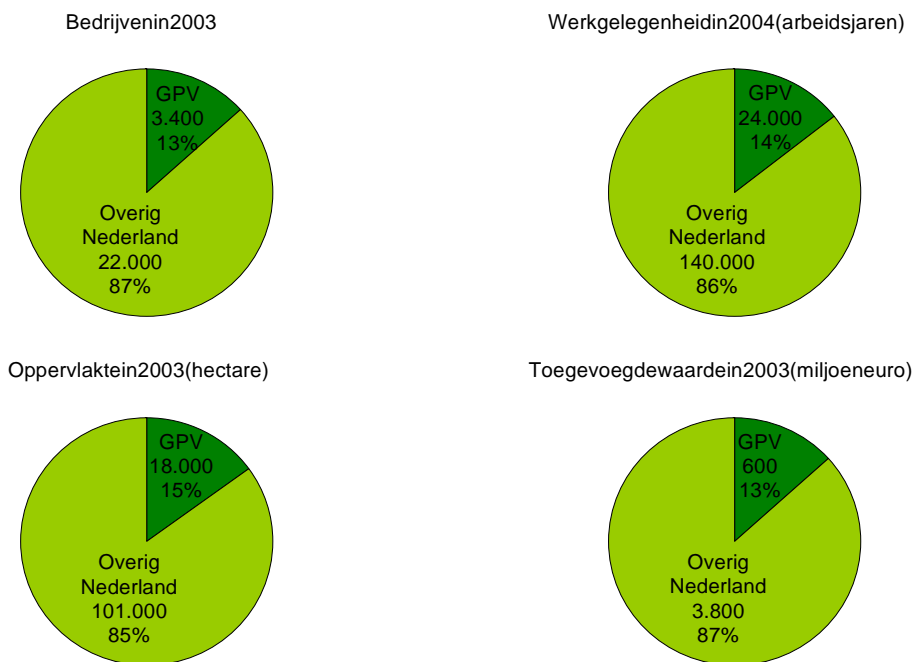
¹ Zie bijlage 1 voor een uitleg van het begrip ‘productiewaarde’.

² Dit is de productiewaarde van de tuinbouwproducten op het moment dat zij worden verkocht door de primaire sector. De waarde die hieraan wordt toegevoegd door sectoren later in de keten is hierbij dus niet meegerekend.

Het belang van de primaire productie van Greenport Venlo in Nederland

De oppervlakte in gebruik door de Nederlandse tuinbouw bedraagt ongeveer 1.200 vierkante kilometer, slechts 6 procent van het totale agrarische oppervlak. Als het gaat om de primaire productie, dan bedraagt het aandeel van de tuinbouw in de economische omvang van de agrarische sector echter bijna 40 procent. Het belang van de sector in economisch opzicht is dus groot, veel groter dan het belang in ruimtelijke zin. Ook voor Greenport Venlo geldt dat de tuinbouw in economisch opzicht verreweg de grootste agrarische sector is. Om een indruk van te krijgen van de omvang van de primaire sector in Greenport Venlo, geven onderstaande figuren op een aantal terreinen het aandeel van het gebied in Nederland weer. Kort samengevat bieden **3.400 tuinbouwbedrijven** ongeveer **24.000 banen**. Op een oppervlakte van **18.000 hectare** staan zij garant voor ongeveer **600 miljoen euro toegevoegde waarde**.³

Figuur 2 Aandeel van Greenport Venlo in Nederland

Bron: CBS, LEI, bewerking Rabobank Nederland

Greenport Venlo heeft dus een belangrijk aandeel in de Nederlandse tuinbouw en kan met recht een tuinbouwgebied worden genoemd. Nog een illustratie: van de toegevoegde waarde in totale Nederlandse economie neemt de regio ongeveer 5 procent voor zijn rekening, terwijl dat voor de tuinbouw 13 procent bedraagt. Op de kaarten in figuur 1 is bovendien goed te zien dat er in een aantal gemeenten sprake is van een behoorlijke concentratie van zowel de glastuinbouw als de tuinbouw in de vollegrond. Tenslotte is het aandeel van Greenport Venlo in Nederland in de afgelopen tien jaar fors gestegen. Terwijl de oppervlakte in Greenport Venlo steeg met 25 procent, bedroeg die

³ Zie bijlage 1 voor een uitleg van het begrip 'toegevoegde waarde'.

stijging in heel Nederland slechts 3 procent. Daardoor groeide het aandeel van Greenport Venlo in Nederland van 12 naar 15 procent.

De rol van Greenport Venlo nader bezien

Het hierboven geschetste beeld geeft een goede eerste indruk van de omvang van de tuinbouw in Greenport Venlo. Door in te zoomen op specifieke tuinbouwactiviteiten, komen we er echter achter dat Greenport Venlo op sommige vlakken een veel grotere rol speelt in Nederland dan op andere. Daarvoor delen we de primaire sector in in vier subsectoren. We maken een eerste onderscheid in glastuinbouw en tuinbouw in de vollegrond. De benodigde ruimte van deze subsectoren is namelijk dermate verschillend, de productie per hectare is in de glastuinbouw veel hoger, dat ze apart moeten worden bezien. Daarnaast maken we een onderscheid in voedingstuinbouw en sierteelt. Hierdoor ontstaan vier grove subsectoren. Van deze vier groepen is in onderstaande tabel een aantal kentallen weergegeven.

Tabel 1 Kentallen van subsectoren 2003 (afgerond)

	oppervlakte (hectare)			toegevoegde waarde (miljoen euro)		
	Greenport Venlo	Nederland	Aandeel GPV	Greenport Venlo	Nederland	Aandeel GPV
vollegrondstuinbouw	16.700	108.300	15,4%	250	1.600	15,4%
– vollegrondstvoeding	12.100	67.200	18,0%	120	550	21,9%
– vollegrondssierteelt	4.600	41.100	11,4%	130	1.050	12,1%
glastuinbouw	1.200	10.700	11,4%	350	2.790	12,2%
– glasvoeding	800	4.400	19,3%	250	1.060	23,3%
– glassierteelt	400	6.300	6,0%	100	1.730	5,5%
tuinbouw totaal	17.900	119.000	15,1%	600	4.390	13,4%

Bron: CBS, LEI, bewerking Rabobank Nederland

Greenport Venlo is van oudsher een tuinbouwgebied van voedingsteelten in de vollegrond. Dat is ook goed te zien aan de cijfers. De regio heeft wat dat betreft een behoorlijk aandeel in de totale Nederlandse oppervlakte en toegevoegde waarde. Inmiddels geldt dat ook voor de voedingstuinbouw onder glas.⁴ Door een forse uitbreiding van het areaal glas is het belang van de regio in Nederland aanzienlijk geworden.

De sierteelt (vooral de glassierteelt) speelt een veel kleinere rol, een sector die overigens wel sterk in opkomst is in de regio. Dat blijkt uit de onderstaande figuur. Daarin is voor de vier subsectoren de groei van de oppervlakte in de afgelopen 10 jaar weergegeven voor Greenport Venlo en Nederland als geheel.

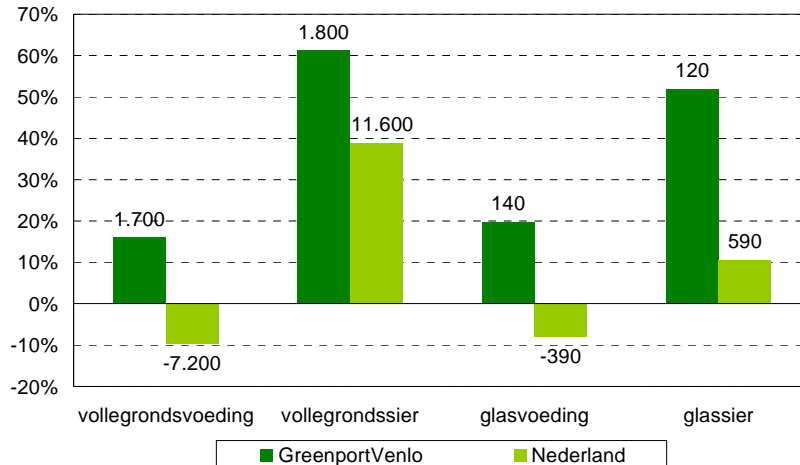
Voor elk van de vier subsectoren geldt dat het areaal in Greenport Venlo veel sneller groeide dan in heel Nederland. De oppervlakten van voedingstuinbouw in de vollegrond en voedingstuinbouw onder glas daalden zelfs nationaal, terwijl het areaal in Greenport Venlo met respectievelijk 1.700 en 140 hectare nog behoorlijk steeg. Dat is vooral opvallend voor de vollegrondstvoeding, aangezien die al goed vertegenwoordigd was in de regio. De sierteelt groeide landelijk gezien wel, maar blijft ver achter bij de groei in

⁴ Champignonteelt is ondergebracht bij tuinbouw onder glas.

Greenport Venlo.⁵ Vooral de sierteelt in de vollegrond heeft sinds 1993 een forse groei doorgemaakt.

Noemenswaardig is overigens dat de groei van het areaal glasgroenten volledig plaatsvond in de periode 1998-2003. De andere drie categorieën kenden juist in de eerste vijf jaar een sterkere groei.

Figuur 3 Groei van de oppervlakte 1993 – 2003 (in hectare)

Bron: CBS, bewerking Rabobank Nederland

Specifieke kenmerken van Greenport Venlo

De subsectoren zoals hierboven beschreven kunnen we nog verder uitsplitsen in productgroepen. Dan speken we van de specifieke portfolio van Greenport Venlo. In de figuren 4 en 5 is die portfolio van respectievelijk de tuinbouw in de vollegrond en de tuinbouw onder glas weergegeven. Daarin zijn de oppervlakte en de toegevoegde waarde verdeeld over de verschillende productgroepen.

De figuren laten zien dat Greenport Venlo vooral is gericht op de voedingstuinbouw, en daarbinnen vooral op groenten. Zowel de tuinbouw in de vollegrond als de tuinbouw onder glas staat voor verreweg het grootste deel in het teken van deze productgroep. Het is wel opvallend dat de groenteteelt een veel kleiner deel van de toegevoegde waarde voor zijn rekening neemt dan van de oppervlakte. De toegevoegde waarde per hectare is van de vollegrondsgroenteteelt, en in mindere mate ook van de glasgroenteteelt, dus lager dan van andere productgroepen.

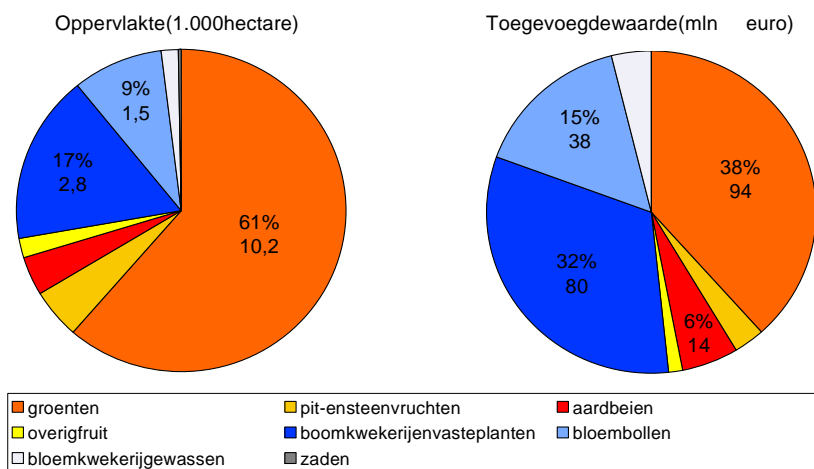
We zagen eerder al dat het areaal voor de sierteelt in de vollegrond sterk groeide in de afgelopen tien jaar. Figuur 3 laat zien dat dit heeft geleid tot een aanzienlijk belang in de totale oppervlakte. Maar belangrijker is nog dat de sierteelt met iets meer dan een kwart van het totale areaal meer dan de helft van de toegevoegde waarde voor zijn rekening neemt. Binnen de sierteelt staan de sterkste groeiers, de boomkwekerij en de bloembollenteelt, voor het grootste deel van die toegevoegde waarde.

⁵ De forse groei in de glassierteelt wordt vooral veroorzaakt doordat het areaal in 1993 nog erg klein was. De groei van 123 hectare zorgde daardoor voor een sterke relatieve stijging.

In de glastuinbouw ligt het anders. De champignonteelt neemt hier een bijzondere positie in. Van de totale oppervlakte in gebruik voor de teelt van champignons in Nederland bevindt zich 57 procent in Greenport Venlo. Maar de champignonteelt is ruimtelijk gezien zo intensief dat het slechts een bescheiden deel van de oppervlakte opeist. De productgroep staat echter wel voor een vijfde van de totale toegevoegde waarde in de glastuinbouw en heeft dus een groot economisch belang.

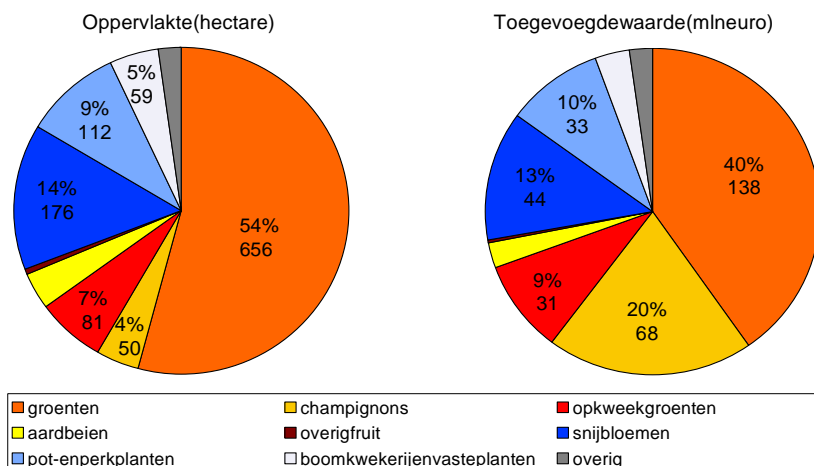
Net als voor de vollegrondssierteelt geldt voor de sierteelt onder glas een behoorlijke stijging van het areaal, en daarmee de toegevoegde waarde, in de afgelopen tien jaar. De meest opvallende stijgers daarbij zijn snijbloemen, aangezien het areaal snijbloemen nationaal daalde, en pot- en perkplanten, waarvan het areaal met maar liefst 67 procent groeide.

Figuur 4 Vollegrondstuinbouw; oppervlakte en toegevoegde waarde

Bron: CBS, LEI, bewerking Rabobank Nederland

Figuur 5 Glastuinbouw; oppervlakte en toegevoegde waarde

Bron: CBS, LEI, bewerking Rabobank Nederland

Het tuinbouwcluster en zijn belang voor de regio

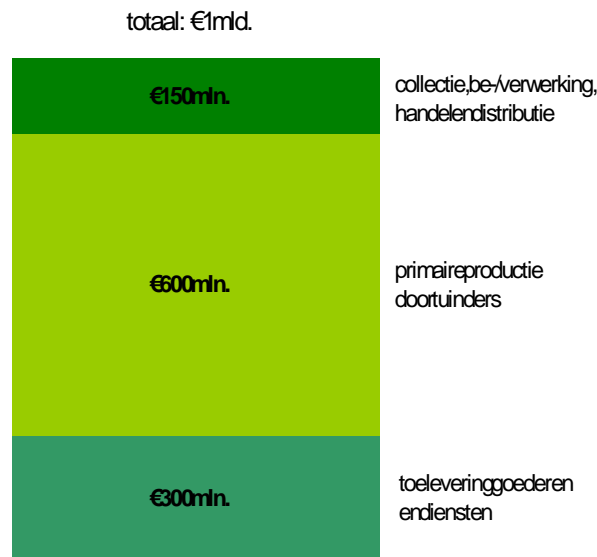
Tot dusver hebben we het alleen gehad over de primaire sector. Een uitgebreidere ketenanalyse door de Rabobank⁶ levert inzicht op in de wijze waarop het regionale bedrijfsleven profiteert van en samenhangt met de primaire tuinbouwsector in Greenport Venlo. Eerder gaven we al aan dat toeleverende, afnemende en dienstverlenende bedrijven ook waarde toevoegen en werkgelegenheid bieden. Maar ook sectoren als de bouw voegen waarde toe door productie voor de tuinbouw. Samen met de primaire sector vormen zij het 'regionale tuinbouwcluster' zoals dat hier wordt gedefinieerd. Dat wil zeggen, alle sectoren die waarde toevoegen die is toe te schrijven aan de regionale tuinbouw tot het moment dat de detailhandel in beeld komt. De toegevoegde waarde in de detailhandel is derhalve niet meegerekend. Ook zijn de niet direct aan de regionale productietuinbouw toe te schrijven economische activiteiten in de keten niet meegenomen. Van bijvoorbeeld transporteurs en dienstverleners is alleen dat deel van hun omzet meegerekend, dat direct voortvloeit uit hun werkzaamheden voor tuinders die binnen Greenport Venlo zijn gevestigd. De eventuele omzet behaald uit tuinders uit andere landsdelen blijft daarmee buiten beschouwing. Dat geldt eveneens voor de intermediaire zakelijke relaties tussen afzetorganisaties onderling. In de Rabobank-analyse was het namelijk alleen mogelijk om de directe relaties tussen producenten en afzetorganisaties in beeld te brengen. Volgens deze, zuiver regionale benadering waarbij de primaire productie centraal staat in de analyse, creëert het tuinbouwcluster in Greenport Venlo een **toegevoegde waarde** van ruim **1.000 miljoen euro** en een **werkgelegenheid** van **30.000 à 35.000 banen**.⁷

Met een toegevoegde waarde van minimaal een miljard euro heeft het tuinbouwcluster een behoorlijk belang in de regionale economie. Dat is 5 procent van de totale toegevoegde waarde in de regio. In heel Nederland staat de tuinbouw voor minder dan 2 procent van de totale toegevoegde waarde. In termen van werkgelegenheid is het belang voor de regio nog groter: ongeveer 6 procent van alle banen. In heel Nederland is dat bijna 4 procent.

⁶ Het directoraat Kennis en Economisch Onderzoek van Rabobank Nederland heeft calculaties gemaakt voor de opbouw van de toegevoegde waarde op basis van een interne database met transactiegegevens van bedrijven.

⁷ De aangegeven bandbreedte voor de totale werkgelegenheid van de tuinbouwketen in Greenport Venlo is het resultaat van de twee gehanteerde calculatiemethodieken. Eerst is een meer grove berekening gemaakt door uit te gaan van landelijke spin-off cijfers voor de tuinbouwsector zoals die in de ketenstudie 'Het Nederlandse agrocomplex in 2004', door Koole en Van Leeuwen zijn berekend. Deze becijfering levert een relatief hoog werkgelegenheidscijfer op van rond de 35.000 banen. Bij een nauwkeuriger, meer regionaal toegespitste calculatie komt de werkgelegenheid op 30.000 banen uit. Voor deze berekening zijn de vastgestelde toegevoegde waarden van de diverse sectoren binnen de regionale keten (zie figuur 6) geconfronteerd met beschikbare (CBS-)gegevens voor de arbeidsproductiviteit in die sectoren binnen de GPV-regio.

Figuur 6 Opbouw van de toegevoegde waarde van het tuinbouwcluster in Greenport Venlo (voor zover direct gerelateerd aan de primaire productie binnen de regio en exclusief de distributie en eindafzet door de retailsector)

Bron: Rabobank Nederland

Figuur 6 geeft nader inzicht in de opbouw van de toegevoegde waarde in het regionale tuinbouwcluster. Met 600 miljoen euro komt verreweg het grootste deel van de toegevoegde waarde in het cluster voor rekening van de primaire productie. De rest van de toegevoegde waarde wordt vooral gecreëerd aan de onderkant van de keten, dat wil zeggen bij toeleveranciers van de tuinbouwbedrijven. Dit zijn de groothandel in en toeleverende industrie van agrarische input en kapitaalgoederen, de daarvoor gebruikte transportbedrijvigheid en de ondersteunende dienstverlening. Onder dat laatste wordt onder meer verstaan financiële, technische en (andere) adviesdiensten ter ondersteuning van de bedrijfsactiviteiten van tuinders. Het gaat daarbij om een bedrag van in totaal circa 300 miljoen euro. Het belang van de bouwsector is daarbij opvallend groot. Het geeft aan dat Greenport Venlo een investerings- en groeigebied is voor de primaire tuinbouw en de logistiek. Een kleiner deel van de toegevoegde waarde, circa € 150 miljoen, wordt gerealiseerd nadat de tuinbouwproducten in hun primaire vorm zijn geproduceerd: de collectie van, afzet van, handel in en verwerking van primaire tuinbouwproducten. De toegevoegde waarde daarvan is in de figuur terug te vinden in veilingen, afnemende groothandel, bewerking, verwerking en distributie.

Zoals eerder aangegeven hebben de gepresenteerde waardegegevens alleen betrekking op de bedrijvigheid die direct dan wel indirect gelieerd is aan de tuinbouwproductie in de regio zelf. Het keteneffect zou gunstiger uitvallen wanneer de tuinders in Greenport Venlo zich volledig op het regionale cluster zouden richten. Dat is echter bij lange na niet het geval. Een aanzienlijk deel van de inkoop door tuinders *vloeit af* naar toeleveranciers elders in het land. Circa 40% van de industriële middelen kopen de tuinders buiten de regio aan. Van de uitgaven aan de zakelijke dienstverlening vloeit 35%-70%, al naar gelang het type dienst, uit Greenport Venlo weg. Op het gebied van

inzet van transportdiensten en inkoop bij groothandelsbedrijven liggen de percentages beduidend lager.

De afvloeiing van activiteiten naar andere regio's wordt voor een deel gecompenseerd door de **trekkracht** van het cluster in Greenport Venlo op andere onderdelen van de Nederlandse tuinbouwketen.

Zo realiseert de agrarische groothandel in deze regio ongeveer een derde van haar omzet via afzet aan tuinders buiten de regio. Bij de transportsector is dat 15% en bij de zakelijke dienstverlening 12%. De zogenoemde 'trekkracht' van het regionale bedrijfsleven op de tuinbouwsector elders varieert dus sterk per sector.

Per saldo bepalen de afvloeiing en de trekkracht tezamen de **marktpositie** van de diverse sectoren in Greenport Venlo binnen de Nederlandse tuinbouw. Wat dat betreft scoren de transportsector en de agrarische groothandel van Greenport Venlo redelijk goed. De agrarische groothandel in Greenport Venlo heeft circa 12% van de Nederlandse tuinbouwmarkt in handen. Voor de transportsector ligt dat percentage met een kleine 10% wat lager. Dat is echter niet vreemd, gezien het feit dat transportbedrijven zich over het algemeen sterker op lokale en regionale markten richten dan handelsbedrijven. Een minder sterke marktpositie binnen de Nederlandse tuinbouwketen hebben in Greenport Venlo de groothandel in niet-agrarische goederen en de zakelijke dienstverlening.

Ligging en vestigingsklimaat

De hiervoor beschreven relatie van Greenport Venlo met de Nederlandse tuinbouwketen houdt voor een groot deel direct verband met de ligging van het gebied. Historisch gezien ligt het zwaartepunt van de Nederlandse tuinbouw op het gebied van logistiek en kennis in het westen van het land. De positie van het Westland daarbinnen is, qua economische verwevenheid en dominantie van de tuinbouw in het gebied zelf, voor Nederlandse begrippen zeer uitzonderlijk. De regio Aalsmeer komt hier nog het meest bij in de buurt. Het tuinbouwcluster van Greenport Venlo is, evenals die van veel andere regio's, beduidend minder sterk intern gericht en hecht georganiseerd. Daarmee fungeert Greenport Venlo nog niet als een uitgekristalliseerd complementair en ondersteunend onderdeel van de nationale keten.

Wel leveren de ligging en het vestigingsgebied Greenport Venlo twee sterke troeven waarmee ze een geheel eigen alsook een aanvullende rol vervult: (1) de **ligging** 'achter' de Randstad, nabij de Duitse markt rond het logistieke knooppunt Venlo en (2) de **beschikbare ruimte** voor de productie- en handelsfunctie in de tuinbouw.

De **ligging** achter de Randstad biedt het voordeel van kortere transporttijden en grotere leveringszekerheden voor met name de zo belangrijke Duitse afzetmarkt. Binnen een straal van xx km van Venlo wonen 50 miljoen mensen. Een uur minder rijtijd en een geringere filegevoeligheid (grotere leverzekerheid) betaalt zich het meest uit bij de afzet in het Rhein-Main en Rhein-Ruhr gebied. Naarmate de markt verder noord-, oost- of zuidwaarts ligt, neemt het voordeel binnen de totale (logistieke) kosten af. Het

kostenvoordeel wordt mogelijk gemaakt door de sterk ontwikkelde logistieke dienstverlening in Venlo. Deze doet qua capaciteit, mogelijkheden en professionaliteit zeker niet onder voor de logistieke sector in West-Nederland. De afwezigheid van voermogelijkheden door de lucht daargelaten. Het marktaandeel van Greenport Venlo in het wegtransport van tuinbouwproducten van naar schatting 20% is daarvoor het levende bewijs.

De gerealiseerde expansie van tuinbouwproductie- en logistiek in Greenport Venlo was mogelijk door de beschikbaarheid van voldoende *uitbreidingsruimte* in de regio. De beschikbare expansieruimte, in combinatie met relatief lage grondprijzen maakt - de noodzakelijke - snelle schaalvergroting van de tuinbouw mogelijk.

Toekomstige positionering

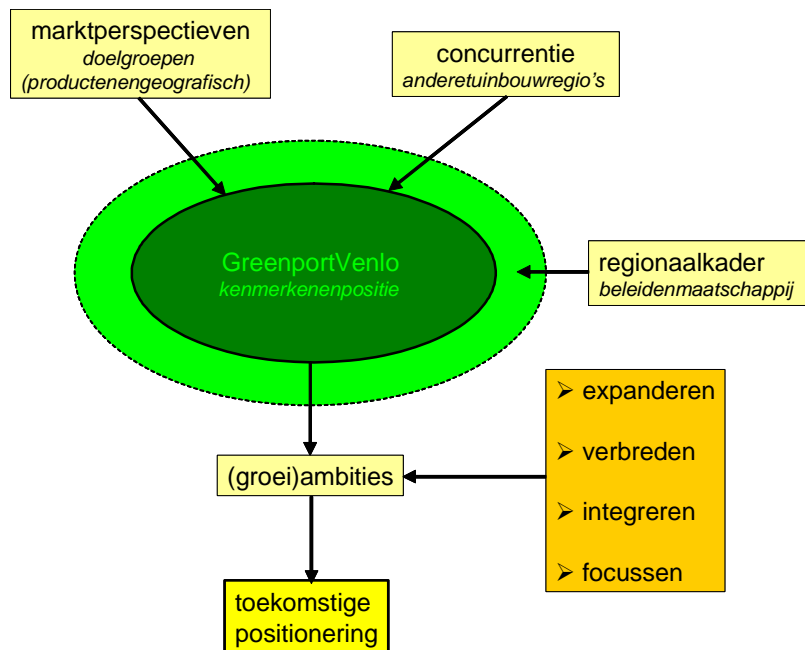
De ambities voor de toekomst van Greenport Venlo laten zich niet louter in groeitermen vangen. Het is juist van belang de gewenste en haalbare positie van het gebied binnen de toekomstige keten te bepalen die tot een realistische groeiontwikkeling leidt. Dit betekent rekening houden met de marktperspectieven in de tuinbouw, de concurrentieverhoudingen (tussen regio's) en ruimte die vanuit de regio aan Greenport Venlo wordt geboden. We gaan hier niet zover dat we de positionering kunnen beoordelen op een gedetailleerd inzicht in de toekomstige afzetmarkten voor diverse producttypen en in geografisch opzicht. Evenmin is het mogelijk Greenport Venlo in harde cijfers te waarderen en de regio te spiegelen aan alle mogelijke concurrenten in binnen- en buitenland.

Vanuit de markt, concurrentie en regionale ambities kan wel een globale inschatting worden gemaakt van de kansen en beperkingen die Greenport Venlo heeft, gezien haar kenmerken en positie op dit moment. De uitkomst daarvan bepaalt de te kiezen toekomstige positie en de daarbij behorende (groei)ontwikkeling.

De verkenning van mogelijke (groei)ambities beschouwen we vanuit vier bewegingen:

1. **Expanderen:** werken aan groei van zowel de primaire productie (in areaal, schaal en productiviteit) als de andere onderdelen van het cluster (kennisgerelateerde, ondersteunende en logistieke bedrijvigheid).
2. **Verbreden:** zoeken naar uitbreiding van het pakket aan tuinbouw(gerelateerde) producten, in de primaire productie en elders binnen het cluster.
3. **Integreren:** versterken van de kennis-, logistieke en productierelaties binnen het cluster in Greenport Venlo en met andere delen van de Nederlandse tuinbouwketen.
4. **Focussen:** richten op sterke tuinbouwproducten en onderdelen van het cluster in aandacht en expansie in beleid en investeringen.

Analyse schema positiebepaling

Bron: Rabobank Nederland

Voortzetten huidig groeitempo als minimale ambitie

Een afweging van de diverse invloedsfactoren leidt tot het overtuigende beeld dat Greenport Venlo voor de komende 10 jaar een groeiambitie kan realiseren dat de groeivoet van de afgelopen 10 jaar minimaal evenaart. Alleen al op het gebied van de primaire productie en logistiek is een dergelijk groeitempo haalbaar. Dit betekent dat Greenport Venlo de expansie van de Nederlandse glastuinbouw duidelijk zal weten te overstijgen. In termen van ruimtebeslag betekent dit dat we uitgaan van groei van een kwart van zowel het areaal vollegronds- als glastuinbouw. Uitgaande van een verdere intensivering van het ruimtegebruik en een sterkere ketenontwikkeling, zal de groei in economische termen boven de 25% kunnen uitstijgen.

De door de Nederlandse overheid voorgestane spreiding⁸ van de – groei van de – glastuinbouw over diverse nieuwe locaties in Nederland zal de positie van Greenport Venlo als een groot concentratiegebied van primaire productie eerder versterken dan verzwakken. Door het uitschuifproces vanuit West-Nederland neemt deze regio in de gehele nationale tuinbouwproductie een steeds centralere plaats in. Als grootste tuinbouwgebied buiten West-Nederland beschikt Greenport Venlo over de kritische massa om zich als een voor de hand liggende opvanggebied te profileren.

De verwachtingen omtrent Greenport Venlo zijn gebaseerd op een inschatting van de structurerende en mogelijk bedreigende krachten op het cluster in de regio. Een overzicht daarvan geeft tabel 3.

⁸ Ministerie van VROM (2004), Nota Ruimte.

Tabel 3 Versterkende en bedreigende krachten

	kansrijk versterkend	mogelijk bedreigend
marktontwikkelingen	algemene trend afzetmarkten brede productportfolio positie in sterke (groei)teelten	stagnatie Duitse markt afkalving markt bepaalde 'open' teelten versmalling naar glasgroenten- en bomenteelt
concurrentie – <i>vestigingslocaties</i>	uitschuiving productie van west naar oost naam als 'gevestigd' (groente)tuinbouwgebied expansielocaties primaire productie	'overslaan' GPV als vestigingsgebied te ver weg en klimatologische beperkingen teveel aanbod in Nederlandse expansiegebieden
– <i>keten</i>	versterking regionale cluster door groei bedrijvigheid sterke logistieke functie maakindustrie en agrofoodcluster zorgen voor waarde elders in GPV-cluster	versterkte afvloeiing delen productieproces traditie in primaire productie en logistiek speelt parten weinig dwarsverbanden met ketens in de regio
beleid en maatschappij	tuinbouw als pijler Noord-Limburgse export GPV als aanjager voor samenwerking en initiatief	beperkte economische omvang en imagoprobleem (glas)tuinbouw gebrekkige regionale identiteit en diffuse clusterstructuur

Bron: Rabobank Nederland

Verwachte marktontwikkelingen

Volgens diverse agrarische studies⁹ mag de Nederlandse tuinbouw zich verheugen in een verdere expansie van de afzet. Gezien het brede productenpakket van Greenport Venlo, heeft deze regio minder te duchten van korte termijn schommelingen op de wereldafzetmarkt en hoeft ze niet bang te zijn voor een drastische herstructurering, als gevolg van opkomst en ondergang van productmarkten. Bovendien is, gezien de lagere grondprijzen en de beschikbare ruimte, herstructurering hier een eenvoudiger opgave dan in de concentratiegebieden in West-Nederland, waar het ruimtegebruik 'op slot zit'. De groeisuccessen van de afgelopen jaren, waaronder de bomenteelt en de champignonteelt, bieden geen garantie voor de toekomst. Voor delen van de vollegrondsteelt, in het bijzonder de meer traditionele vormen gericht op bulkproductie, is het marktperspectief uiterst onzeker.¹⁰ Dat geldt ook voor de champignonteelt, waarvoor grote concurrentie uit onder meer Oost-Europa wordt verwacht. Oost-Europa als mogelijke groeimarkt biedt Greenport Venlo enige voordelen ten opzichte van andere tuinbouwgebieden in ons land. Door nauwer samen te werken met het kennis- en handelsnetwerk aan de Duitse zijde verschaft de regio zich

⁹ O.a. LNV (2005) Perspectieven voor de agrarische sector in Nederland.

¹⁰ LNV (2005), Perspectieven voor de agrarische sector in Nederland; LEI (2002), De internationale locatie van de tuinbouw bij handelsliberalisatie.

mogelijkerwijs eenvoudiger een toegang tot de Oost-Europese markt. Bovendien lijkt de markt voor groenten in eerste instantie minstens zo veel groeikansen te bieden als die voor snijbloemen. En de markt voor groenten is juist die waarin Greenport Venlo vooral actief is.

Het succesverhaal van de bometeelt moet niet leiden tot een te sterke nadruk op de ontwikkeling van deze sector. In beginsel is het (blijven) hanteren van een productportfolio voor diverse afzetmarkten in de wereld een 'schaakbord'-gedachte die Greenport Venlo kan uitvoeren. Een gelegenheid waarvan ze moet proberen optimaal gebruik te maken, daar waar de meeste andere regio's een dergelijke portfolio ontberen.

Concurrentie van regio's

Greenport Venlo als vestigingsgebied

Greenport Venlo is de komende jaren een belangrijke kandidaat voor de opvang van tuinders uit West-Nederland. In tegenstelling tot veel andere opvanglocaties, is deze regio een 'gevestigd' tuinbouwgebied van aanzienlijke omvang en met een sterke logistieke dienstverlening. Bovendien werkt de ligging nabij het Ruhrgebied als een voordeel. Greenport Venlo heeft ook de mogelijkheden voor een aanzienlijke ruimte-expansie van de productietuinbouw.

Mogelijk nadeel is de afstand tot de tuinbouwgebieden in West-Nederland en het wat sterkere temperatuurschommelingen in het weer dan in 'concurrerende' kustgebieden. Voor specifieke sierteelten kan dit extra investeringen in klimaatbeheersing inhouden en extra kennis en vakmanschap van de tuinder vereisen. Daartegenover staat dat de grond- en transportkosten eerder lager dan hoger zijn dan op veel andere vestigingslocaties.

Op het gebied van bereikbaarheid voor luchtvervoer en arbeidsmarkt lijkt Greenport Venlo niet in het nadeel te zijn. De vliegvelden Niederrhein, Rhein-Ruhr en Maastricht-Aken bieden op korte afstand voldoende luchtvrachtvoorzieningen. De Duitse arbeidsmarkt voorziet in voldoende arbeidspotentieel voor zowel de primaire tuinbouw als de logistieke activiteiten.

Versterking van het regionale cluster binnen de keten

De regio heeft nog volop mogelijkheden om zowel het regionale cluster als de positie daarvan binnen de nationale keten te versterken. Alleen al door de verdere expansie van de primaire tuinbouw in de regio, groeit de afzetmarkt voor ondersteunende bedrijvigheid. Dit kan leiden tot een sterkere focus van toeleveranciers en afnemers op deze regio. Gebeurt dat vooral 'op afstand' dan bevordert dit de eerder vastgestelde afvloeiing van product- en geldstromen uit het regionale cluster. Dat is geen ontwikkeling die valt toe te juichen maar het is daardoor wel mogelijk dat Greenport Venlo een grotere rol gaat vervullen binnen de nationale tuinbouwketen. Een gunstiger ontwikkeling zou een verdere integratie en verbreding van het interne, regionale cluster zijn. De verdere groei van de primaire productie biedt aanknopingspunten voor vestiging van meer gespecialiseerde bedrijven en instellingen in de zakelijke

dienstverlening. Regionale initiatieven voor het opzetten van kennisprojecten met grote logistieke, handels- en maakbedrijven en onder meer de WUR kunnen dit proces verder bevorderen. Wat dat betreft staat de ontwikkeling van een geïntegreerd tuinbouwcluster in Greenport Venlo nog in de kinderschoenen.

Om daadwerkelijk te komen tot een verdere verbreding en integratie van het regionale cluster is het wel zaak te breken met de traditie van focus op massaproductie en -logistiek. Weliswaar moet Greenport Venlo alle kansen op een verdere expansie van de productie- en logistieke activiteiten benutten. Daarnaast moet de regio streven naar meer productbewerking en intensievere productontwikkeling. Daarvoor is het verbeteren van samenwerking en kennisuitwisseling tussen bedrijven onderling en met kennisinstellingen noodzakelijk. Het actief zoeken naar allianties met de maakindustrie en vleesketen is een van de wegen om daarbij te bewandelen.

Beleid en maatschappij

Greenport Venlo is een belangrijke exporteur voor de regionale economie. Dat is een belangrijke boodschap richting stakeholders en overheden in het gebied. Het onderschrijft het vigerende beleid van de provinciale overheid en de meeste gemeenten in Noord-Limburg, waarbij de tuinbouw als een belangrijke economische pijler wordt gezien.

Greenport Venlo fungeert idealiter als regisseur en initiator voor de ontwikkeling van de tuinbouw in de regio. Over de grenzen heen tussen gemeenten, overheden, branches en bedrijven én tussen overheid en bedrijfsleven. Ze fungeert als spreekbuis voor de regio als tuinbouwgebied richting andere tuinbouwregio's in Nederland en Duitsland en richting de nationale overheid. Een grotere en positieve (naams)bekendheid met deze tuinbouwregio is mogelijk, maar is tevens hard nodig.

De sterke positie die Greenport Venlo heeft als productie- en logistiek gebied voor met name de voedingstuinbouw en de champignons- en aardbeienteelt is het vermelden waard. Dat geldt eveneens voor de gerealiseerde forse expansie van de sector en de verdere goede mogelijkheden daarvoor in deze regio. De boodschap is niet alleen bedoeld voor andere regio's en de overheid, maar evenzeer voor het bedrijfsleven in Greenport Venlo zelf. Versterking van de eigen identiteit als tuinbouwgebied is nodig om de gewenste ketenversterking te kunnen realiseren.

Bijlage 1 Begrippen

Glastuinbouw

De kweek van tuinbouwproducten onder glas of plastic. De kweek van champignons is bij glastuinbouw ondergebracht.

Primaire sector

De sector die zich bezighoudt met het kweken van tuinbouwproducten: de tuinders.

Productiewaarde

De waarde van goederen en diensten die in het productieproces zijn voortgebracht.

Toegevoegde waarde

Het inkomen dat in het productieproces wordt gevormd en beschikbaar is voor de beloning van de betrokken productiefactoren (loon, pacht, huur, rente, winst). Dit is gelijk aan de *productiewaarde* verminderd met de kosten van intermediair verbruik.

De toegevoegde waarde kan bruto of netto zijn, dat wil zeggen inclusief (bruto) of exclusief (netto) afschrijvingen.

Daarnaast kan de toegevoegde waarde worden gewaardeerd tegen marktprijzen of tegen factorkosten, dat wil zeggen inclusief (marktprijzen) of exclusief (factorkosten) kostprijsverhogende belastingen en kostprijsverlagende subsidies.

Als we in deze studie spreken van toegevoegde waarde, dan bedoelen we de *bruto toegevoegde waarde tegen marktprijzen*.

Tuinbouw

De kweek van groenten, fruit, champignons, bloemen, bloembollen, planten, bomen, opkweekmateriaal en zaden.

Tuinbouwcluster

De geografische clustering van tuinbouwactiviteiten. Met het tuinbouwcluster in Greenport Venlo bedoelen we dus alle aan tuinbouw verwante economische activiteiten (tuinbouwketen) die zich bevinden in de regio Greenport Venlo.

Tuinbouwketen

Alle aan tuinbouw verwante economische activiteiten, exclusief de retailsector. Hiermee bedoelen we dus meer dan de productketen. Ook de ingekochte goederen en diensten van derden (zoals bouwbedrijven en accountants) worden meegerekend.

Vollegrondstuinbouw

De kweek van tuinbouwproducten in de vollegrond

Bijlage 2 Bronnen

- CBS (2003), Landbouwtellingen 2003
- Koole, B. & M.G.A. van Leeuwen (2005), Het Nederlands agrocomplex 2004.
- Landwirtschaftskammer Nordrhein–Westfalen (2004), Zahlen zur Landwirtschaft in Nordrhein–Westfalen
- LEI (2005), Nge–rekenmodule 2005
- Productschap Tuinbouw (2004), Tuinbouw in cijfers
- Rabobank Nederland (2002), De onbegrensde tuinbouw
- Rabobank Nederland (2004), Interne gegevens betalingsverkeer